

2009

Шведското Претседателство со ЕУ

Очекувања за Западниот Балкан

se2009.eu

Analytica

August - 2009

На први јули 2009 година, Шведска го превзема кормилото на ЕУ за наредните шест месеци. Како што секоја од земјите членки се подготвува за ротационото претседателство од шест месеци по претходно утврден распоред, така и агендите што ги подготвуваат ги отсликуваат нивните најважни интереси. Ова е доста важно за секоја држава претседавач бидејќи претседателството игра централна улога во организирањето на работата на Советот на ЕУ и служи како движечка сила за промовирање на нивната агенда и за раководење со легилсативниот и процесот на донесување одлуки.

Генерално земено, земјите од Западен Балкан (подолу во текстот ЗБ) се заинтересирани за ротационото претседателство бидејќи промоцијата на нивните интереси зависи од тоа колку е наклонета земјата председавач со ЕУ кон процесот на проширување. Ако проширувањето е високо на агендата, тогаш тоа може да се движи напред со поголема брзина. Земјата претседавач со Унијата исто така може да помогне околу медијацијата на локалните и регионалните спорови што го забавуваат процесот на проширување. Како ќе се одвиваат односите на релација земја претседавач - Западен Балкан зависи прво и пред се од интересите што таа земја ги има во регионот и нејзините релации со секоја држава од Балканот посебно.

Најголемите предизвици со кои Шведското Претседателство ќе се соочи во наредните месеци се Лисабонскиот договор и неговата понатамошна ратификација, светската економска криза, климатските промени и имплементацијата на “Стокхолмската Програма,,¹ На презентацијата на агендата на Шведска пред Европскиот Парламент,

¹ На состанокот на Европскиот Самит на 5ти ноември 2004 година, беше усвоен пет годишен план за соработка во судството и внатрешните работи. Планот, попознат како Хашка Програма, ја вклучува полициската и царинската соработка, спасувачките операции, соработката во цивилното и кривичното право, азил, миграција, визи и проверки на надворешните граници, итн. Првиот стратешки акционен план во областа на судството и внатрешните работи беше усвоен во Трампере во 1999 година. Сегашниот план, Хашката програма, која што беше усвоена во ноември 2004, истекува во декември 2009. Креирањето на нови напатствија за понатамошната работа во форма на нов акционен план, Стокхолмска Програма, ќе биде главната преговарачка задача на Шведското Претседателство. На 25ти септември 2008, Европската Комисија ја лансираше јавната расправа за понатамошната соработка која ги вклучуваше земјите членки на унијата, националните парламенти, општата јавност и други заинтересирани страни. Комисијата издаде соопштение (коминике) за иднината на програмата во мај 2009 (коминикеа се документи во кои Комисијата формално презентира свои гледишта за мерките што треба да бидат превземени). Програмата беше дискутирана на неформалниот состанок на Советот за Заеднички Внатрешни Работи во Стокхолм во јули

Шведскиот премиер Фредрик Реинфелт се фокусираше на климатските промени и предностите од превезмањето на конкретни мерки во оваа област, економската криза и контролата врз финансиските пазари како и големите буџетски дефицити и се разбира главната точка “Стокхолмската Програма,,.

Бидејќи Шведска отсекогаш била пионер во изнаоѓањето иновативни еколошки одржливи решенија, ова претседателство и ја донесе можноста да ја промовира сопствената “еко,, тип на држава во ЕУ. Новиот договор што ќе го замени Кјото Протоколот заедно со планот за ревитализација на Балтичкото Море се највисоките приоритети во агендата на Шведска. Сепак, други проблеми како ратификацијата на Лисабонскиот Договор може да го оттргне вниманието од Шведскиот еко-план. Ова претседателство може да го одбележи завршувањето на една ера ако Лисабонскиот Договор, дизајниран да ги реструктурира и разјасни улогите на институциите на ЕУ, биде ратификуван од сите земји членки до крајот на оваа година. Втор референдум за ратификација на Лисабонскиот Договор е веќе закажан за октомври 2009 во Ирска, со тоа што како што е познато првиот што се одржа во јуни 2008 беше негативен и го закочи понатамошното ратифицирање. Доколку овој референдум има позитивен исход, тогаш во брзо време може да биде ратификуван и од другите земји членки кои што го немаат ратификувано и со тоа институционалните структури што ќе бидат структурирани ќе ја отворат вратата за понатамошното проширување на ЕУ.

Шведскиот став по прашањето на светската економска криза е дека ЕУ треба да најде начин да излезе од неа преку воведување на цврста буџетска дисциплина и ред во јавните финансии. За пребродување на оваа криза и намалување на стапката на невработеност, Шведска наместо воведување на протекционистички мерки, ќе се обиде да ја протурка

2009 и ќе биде усвоена на Самитот во декември 2009. Резултатите од програмата ќе извршат влијание врз неколку министерства во владата, вклучувајќи ги Министерството за Правда, Министерството за Финансии, Министерството за Одбрана и Министерството за Интеграција и Полова Еднаквост. (**Government Offices of Sweden** <http://www.sweden.gov.se/sb/d/11666/a/120682>)

политиката за отворање на Европските пазари и создавање на уште поголема мобилност на работниците.

Поврзано со ова е третиот приоритет на Шведското Претседателство, таканаречената “Стокхолмска Програма,, за заедничка миграциона политика на ЕУ. Со мерките предложени во неа ќе се овозможи слободен проток на луѓе и ќе се оформи заеднички Европски азилантски систем. Шведската позиција по ова прашање е дека “свежа,, работна сила и е потребна на Европа и покрај тоа што има економска криза и висока стапка на невработеност.

Друг приоритет во агендата е улогата што Европската Унија ја има на светската сцена. Во овој дел Шведска ги следи сегашните ставови на ЕУ, а тие се: поголема инволвираност во случувањата во Авганистан и Пакистан, продолжување на мировниот процес на Блискиот Исток и помагање на Африка при изнаоѓање решенија на тамошните кризи.

Изложените приоритети на Шведското Претседателство покажуваат дека ЗБ не е високо на агендата. Освен успешноста на процесот на визна либерализација, кој што беше започнат претходно, ова претседателство нема да покаже поголема инволвираност во процесот на проширување. Сепак, важно е да се напомене дека Шведска останува силен поддржувач на процесот на приклучување на земјите од Западниот Балкан се додека тие ги исполнат условите поставени од ЕУ. Во презентираната агенда, се споменува само Хрватска и тоа дека е можно оваа есен да влезе во конечната фаза од преговорите со ЕУ. За остатокот од земјите, именувани само како Западен Балкан, наведено е дека претседателството ќе работи на нивниот понатамошен прогрес во приближувањето кон Унијата, но сепак се наведува дека тоа ќе зависи од напредокот на реформите во секоја земја посебно. Шведска исто така е поддржувач на приклучувањето на Турција во ЕУ и би сакала да продолжат понатаму преговорите по поглавјата, по кои што нема никаков прогрес од првата половина на 2009^{та} година кога Чешка беше на челото на ЕУ. Бидејќи Франција и Германија ги оживејаа повиците да наместо полноправно членство на Турција и се предложи “привилегирано партнерство,, Шведска мора да балансира помеѓу барањето на моментум во преговорите за турско приклучување и ризикот да предизвика

политички превирања кои што можат да го поткопаат остварувањето на останатите приоритети од агендата.

Од друга страна, она што земјите од Западниот Балкан мораат да го имаат предвид е дека Шведска се противи на интервенциите од страна на ЕУ во решавањето на локалните и регионалните спорови и поради тоа не можат да очекуваат нивно брзо решавање. Во тој контекст Карл Билдт, Шведскиот Министер за надворешни работи, изјави дека Европската Унија нема да се инволвира во регионалните спорови помеѓу нејзините земји членки и аспирантите за влез (Грција и Македонија, Словенија и Хрватска).² И останати шведски официјални лица го потврдија овој став, велејќи дека регионалните недоразбирања не можат да се злоупотребуваат во процесот на проширување.³

Што може секоја држава од Западниот Балкан да очекува од Шведското Претседателство со ЕУ во наредните месеци?

Македонија – државата доби “зелено светло, за визната либерализација од Комисијата на почетокот на јули 2009. ЕК два пати го проценуваше прогресот на петте земји од Западниот Балкан (еден извештај во ноември 2008 и еден на 18^{ти} мај 2009) и “беа донесени следниве заклучоци – врз основа на најтемелните експертски процени досега направени во областа на безбедноста на документите, граничната контрола, менаџирањето на миграцијата и сигурноста – Македонија ги исполнува условите за безвизен режим.,”⁴ Пред македонските граѓани да можат да патуваат слободно и без визи во Шенген зоната, Советот на ЕУ треба да ја усвои препораката од Комисијата, што најверојатно ќе се случи на крајот од 2009^{та} година.

Следниот чекор е секако долгоочекуваниот датум за започнување на преговорите за полноправно членство во ЕУ. Македонските власти се оптимистични дека оваа есен, земјата по четири години чекање конечно ќе го добие долгопосакуваниот датум за старт

² “Шведска го нема Западен Балкан на агендата”, Татјана Грнчароска, Утрински Весник, <http://utrinski.com.mk/?ItemID=5D1397CA78F7974EB429FAC73B8A715F>

³ Paul Beyer, Шведски амбасадор во Софија Makfax, Независна Новинска Агенција, <http://makfax.com.mk/mk-mk/Details.aspx?itemID=6285>

⁴ Scorecard – Schengen White List Conditions, European Stability Initiative, 22nd of May 2009, page 2.

на преговорите. Следствено на тоа, Шведскиот амбасадор во Македонија, г-от Ларс Фреден, изјави за медиумите дека шансите за добивање датум се добри. Сепак, дали тоа ќе се случи не зависи од Шведското Претседателство туку од ЕК⁵ и македонската влада која што е одговорна за исполнување на поставените бенчмаркови од ЕУ во март минатата година.

Хрватска – се очекува дека преговорите ќе продолжат оваа есен. Но, билатералниот спор што го има со Словенија околу делот на границата што се протега по Јадранското Море може да го одложи овој процес уште повеќе. Во 2008, 26 земји членки на ЕУ и ЕК побараа да се отворат 10 нови поглавја од *aquis-to* во преговорите со Хрватска. И покрај тоа, Словенија стави вето на девет од вкупно десетте предложени. Од тој момент тензиите во односите помеѓу Љубљана и Загреб доведоа до тоа да ЕУ го ангажира познатиот дипломат Марти Ахтисари да најде начин за решавање на спорот. Дали Хрватска ќе успее да ги продолжи преговорите за време на Шведското Претседателство со ЕУ, имајќи во предвид дека шведските власти не сакаат да се инволвираат во ваквите регионални спорови, останува да се види.

Србија – исто како случајот со Македонија и Србија влезе во групата што треба да добие безвизен режим од 1^{ви} јануари 2010 година. Извештајот на Комисијата за Србија гласеше дека таа ги исполнува поголемиот број од поставените услови за безвизно патување и поради скорешниот импресивен напредок ЕК одлучи да ја награди. Сепак се наведува дека Србија ќе мора да работи уште за да ги доисполни остатокот од критериумите до крајот на оваа година. Што се однесува до другите случувања, се очекува Србија да ги продолжи реформите на патот кон ЕУ, со една пречка – прашањето на Косово. За следниов период, додека Шведска е на чело на Унијата не се очекува некој поголем напредок на тоа поле.

Црна Гора – и таа ги доби истите забелешки како и Србија по повод визната либерализација и со тоа влезе во групата на земји кои што беа препорачани за добивање безвизен режим. Црна Гора поднесе апликација за членство во ЕУ на 15^{ти} декември 2008, а

⁵ Интервју на А1 вести, <http://a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=111661>

на 23^{ти} април 2009, Советот побара од Комисијата да поднесе свое мислење за поднесената апликацијата. Оваа есен е најраниот период во кој може да се очекува Комисијата да го даде мислењето за апликацијата, секако доколку Црна Гора го одговори прашалникот поставен од ЕК на време.

Босна и Херцеговина – е во групата на земји која што не ги исполни критериумите за добивање на безвизен режим според Комисијата. БиХ сепак беше охрабрена да продолжи со напорите за исполнување на поставените критериуми и наредната година. Останати поголеми случувања околу напредокот на БиХ на патот кон ЕУ, наредните неколку месеци не се очекуваат.

Албанија – е во иста позиција како Босна и Херцеговина кога станува збор за визната либерализација. Сепак, Албанија на 28^{ми} април 2009 година ја поднесе својата апликација за членство во ЕУ. Советот на ЕУ се уште ја разгледува поднесената апликација и се уште нема побарано од ЕК да се произнесе по неа. Бидејќи ова прашање најверојатно нема да се најде во наредниот извештај за напредокот на Албанија што Комисијата ќе го подготви оваа есен, поголеми промени не се очекуваат за време на Шведското Претседателство.

Косово – “Шестата Балканска држава чии што граѓани мора да бараат визи кога патуваат во ЕУ се уште не е вклучена во процесот на визна либерализација и ризикува да стане енклава оставена настрана во регионот.”⁶ Ова е многу проблематично прашање не само од аспект на Косово туку и од српски аспект, целиот Западен Балкан и Европската Унија која како што е познато има директна одговорност во Косово. “Не е јасно зошто ЕУ би сакала да пропушти еден таков силен инструмент за унапредување на редот и мирот, граничните контроли и владеењето на правото во Косово.”⁷ Бидејќи прашањата од Западниот Балкан не се високо на шведската агенда, а и со самата комплицирана состојба на теренот во Косово, некои позначајни промени по ова прашање во наредните месеци не се очекуваат.

⁶ Scorecard – Schengen White List Conditions, page 2.

⁷ Ibid., page 2.

Шведското Претседателство со Европската Унија донесе една многу позитивна работа за Западниот Балкан: “зеленото светло”, од Комисијата за одобрување на безвизен режим со Македонија, Србија и Црна Гора. Албанија и Босна и Херцеговина беа силно охрабрани да продолжат со реформите во оваа област. И покрај тоа, анализата во овој краток извештај покажа дека Шведското Претседателство нема да донесе позначајни развивања во односите со Западниот Балкан. Агендата на Шведска е полна со други приоритети како што се светската економска криза и ратификацијата на Лисабонскиот Договор и со тоа проблемите и очекувањата на ЗБ се поттурнати настрана. Шведска сепак останува силен поддржувач на процесот на проширување, но тоа не вклучува инволвирање во решавањето на регионалните спорови, кои што го уназадуваат овој процес. Шведска исто така очекува дека ЗБ ќе продолжи по патот на реформите и ќе ги исполни поставените бенчмаркови од Унијата. Препораката за земјите од Западниот Балкан останува иста и во овој случај: исполнување на реформите пред објавувањето на годишните извештаи на Комисијата во ноември и прифаќање на фактот дека овие и други реформи и бенчмаркови не се само услови за влез во ЕУ туку и начин да преку нивното имплементирање во домашните политики се поттикне развојот на државата и општеството.

EU Approximation and Integration Advocacy Program

*“Шведското Претседателство со ЕУ – Очекувања за
Западниот Балкан ”*

Соња Ристеска, *Research Fellow of the program*
sristeska@analyticamk.org

Наредна публикација:
Четири Години од Кандидатскиот Статус: Што е направено и кои се очекувањата?

Analytica

Web: www.analyticamk.org
Email: info@analyticamk.org

Dame Gruev No: 7-8/3
1000 Skopje, Macedonia
Phone: 00 389 (0)2 3121 948
Fax: 00 389 (0)2 3121 948
